

ПСИХОКОРЕКЦІЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНЯТ З ВАДАМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ

К. В. Жицька

Херсонський державний університет, zhucka15@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент

Н. І. Тавровецька

Анотація. Дана стаття присвячена сучасній проблемі психоемоційного розвитку дітей, що мають дефекти вимови та стикаються з труднощами у спілкуванні між однолітками та дорослими. Автор статті намагався проаналізувати особливості емоційної сфери дітей дошкільного віку з вадами мовленнєвого розвитку. Також у статті обґрунтовано доцільність застосування арт-терапевтичних методів в психокорекційній роботі з такими дітьми.

Ключові слова: дошкільний вік, мовленнєві порушення, емоційна сфера, арт-терапія.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Сучасний світ швидко змінюється. Виховний та педагогічний процес супроводжується впровадженням нових технологій, підвищенням вимог до дітей.

Але за останні роки збільшилась тенденція народжуваності малюків, що мають певні відхилення від норми. Серед них дуже велика кількість дітей з мовленнєвими порушеннями. Дошкільний вік є найбільш сензитивним для психолого-педагогічного втручання та проведення психокорекційних занять.

Задача, якомога раніше виявити наявний дефект у дитини, стоїть не лише перед логопедами-дефектологами, а й перед психологами. Тому що затримки в розвитку мовлення обмежують загальний потенціал розвитку дитини. Мовленнєві проблеми в подальшому житті спричинюють погану успішність у школі. Внаслідок цього – занижена самооцінка, закомплексованість, неврози, тривожність або прояви агресії.

Отже, дослідження особливостей емоційної сфери дошкільнят з вадами мовленнєвого розвитку є особливо значущим, оскільки будь-яке відхилення від норми супроводжується зміною емоційного стану дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Згідно із сучасними дослідженнями в галузі логопедії, спеціальної психології й загальної психології, загальним для мовленнєвих порушень будь-якої етіології є труднощі формування не тільки когнітивних, а й комунікативних функцій людини, що робить мовленнєві порушення особистісно значущими. Однак ця значущість опосередкована власне особистістю та її соціальним оточенням. Те, що дитина з вираженими мовними порушеннями в багатьох випадках викликає до себе певне негативне ставлення одноліток, ображає її самолюбство, змушує уникати колективних ігор, спілкування в інших випадках діяльності, призводить до ряду небажаних відхилень у поведінці, характері (замкненості, дратливості, апатії, негативізму). Внаслідок вираженості цього дефекту, який дається в знаки у спілкуванні з навколишніми, такі діти, маючи збережений інтелект, дуже часто гостро переживають свій недолік [1].

Однією з проблем, з якою зіштовхуються діти та вихователі, є здатність до самооцінки, самовираження. У процесі дослідження розвитку особистості дошкільників з порушенням мовлення І.Ю. Левченко, І.С. Марченко, Г.Х. Юсунова виявили низку особливостей, які полягають у заниженій самооцінці, комунікативних порушеннях, виявах тривожності й агресивності.

Залежно від рівня комунікативних порушень і ставлення до мовленнєвого дефекту дошкільники з порушенням мовлення поділяються на три групи:

1) дітей не турбує власний мовленнєвий дефект, тому немає труднощів з мовленнєвим контактом; активно взаємодіють з дорослими і ровесниками, застосовуючи невербальні засоби спілкування;

2) у дітей виникають труднощі у процесі встановлення контакту з оточенням; вони не прагнуть до спілкування; уникають ситуацій, в яких

потрібно застосовувати мовлення. У процесі гри вдаються до невербальних засобів спілкування, гостро переживають свій мовленнєвий дефект;

3) у дітей спостерігається мовленнєвий негативізм – відмовляються спілкуватися; замкнені; можуть бути агресивними; мають занижену самооцінку [2].

Впровадження за кордоном програм ранньої діагностики і корекції порушень у розвитку, зокрема мовленнєвого, представлено в працях Н. Байлей, Н. Дік, А. Геселл, К. Кеннінг, Д. Лешлі, Д. Хант та ін. Так, первинний дефект, недорозвиток або пошкодження різних ланок мовленнєвої системи за умови браку спеціальних корекційних заходів, обов'язково спричинює вторинні і навіть третинні відхилення: недорозвиток усіх структурних компонентів мовлення, обмеженість сенсорних, часових, просторових уявлень; недорозвиток мнестичних процесів; недостатню цілеспрямованість і сконцентрованість уваги; зниження рівня узагальнень; недостатнє вміння планувати власну діяльність, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки тощо [1].

На сьогоднішній час, в якості засобів для забезпечення емоційного благополуччя в дітей з обмеженими можливостями здоров'я педагоги та психологи, такі як Є.Н. Лебедева, А.І. Копитін, Є.Є. Свистовська, Л.Д. Мардер, С.Г. Рибаківа та ін. розглядають мистецтво та художньо-творчу діяльність, а саме арт-терапевтичні методи. Мистецтво розглядається не як засіб відображення дійсності в художніх образах, а як засіб самовираження, зниження психоемоційного напруження та корекції емоційної сфери.

Метод арт-терапії є сучасною та ефективною технікою у системі психокорекційних заходів, адже вона немає протипоказань. В світовій психології арт-терапія має вже досить значну історію. Як самостійна психотерапевтична практика вона сформувалася вже у 40-50 роках минулого століття у Великій Британії та США. Термін арт-терапія ввів Адріан Хілл (1938 р.) при описанні своєї роботи з туберкульозними хворими, а в контексті теоретичних ідей вона виникла в працях З. Фрейда та К. Юнга й в

подальшому набула більш широку концептуальну базу, включаючи гуманістичні моделі розвитку особистості К. Роджерса і А. Маслоу.

Застосування елементів арт-терапії знаходимо в працях Є.А. Медведьової, І.Ю. Левченко І.Ю, Л.Н. Комісарової та Л.А. Добровольської. Найбільш ефективні результати використання арт-терапії саме в емоційній сфері. Сам творчий процес виконує профілактичну та терапевтичну функції [3].

Формулювання цілей і постановка завдань статті. Дослідити особливості емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. Розкрити значущість впливу психокорекційних заходів із застосуванням методів арт-терапії.

Виклад результатів досліджень. Дослідження проводилося на базі Голопристанського дошкільного навчального закладу №2 «Посмішка» серед дітей старшого дошкільного віку (5-6 років). Вибірку склали вихованці старшої логопедичної групи «Квіточка» у кількості 15 дітей (9 – дівчаток, 6 – хлопчиків).

З метою визначення ефективності психокорекційної роботи з дітьми, що мають особливості мовленнєвого розвитку, було проведено дослідження в умовах формувального експерименту.

Для дослідження особистісно-емоційної сфери малюків було використано три методики: методика діагностики типу самооцінки дошкільника «Драбинка» (В.Г. Щур), методика «Вибери потрібне обличчя» для дослідження тривожності в дітей 5-7 років (Р. Темпл, В. Амен, М. Доркі), графічна методика «Кактус» (Панфілова М.А.). Дослідження особистісно-емоційної сфери дошкільнят з особливостями мовленнєвого розвитку показує, що за рівнем самооцінки досить велика кількість дітей (73%) мають завищену або адекватну самооцінку, що є нормою для віку 5-6 років і говорить про те, що діти не звертають увагу на власні недоліки. Занижена самооцінка виявлена у 27% дошкільнят з вадами мови. Також за рівнем тривожності показники логопедичної групи дітей вказують на те, що

67% дітей мають високий та середній рівень тривоги. За рівнем агресії показники логопедичної групи вказують на те, що 5% дошкільнят мають агресію та 13% - імпульсивні.

За даними вхідної діагностики в логопедичній групі у кількості 15 дітей (з них 9 – дівчат і 6 – хлопців) були виявлені дошкільнята, що мають емоційні порушення: знижена самооцінка у 4 дітей (1 хлопчик, 3 – дівчинки), висока тривожність у 1 дитини (дівчинка), прояви агресії у 4 дітей (2 – хлопчики, 2 – дівчинки). Отримані попередні дані є констатувальними і слугували підставою для формування контрольної та експериментальної груп. Експериментальну групу склали саме діти з потребою в психокорекційній роботі – 8 дітей (5 – дівчат, 3 – хлопці). В контрольній групі залишилось 7 дітей (4 – дівчини, 3 – хлопці).

Експеримент проводився в природньому для дошкільнят середовищі, тобто в звичних умовах. Психокорекційні заняття проходили один раз на тиждень протягом двох місяців. Тривалість одного заняття 40 хвилин. Усього за кількістю занять – 8. Форма проведення – групова. Прийоми та методи психокорекції: вправи, ігри, казки, бесіди, малювання, ліплення та пісочна терапія. Очікуваний результат: після закінчення корекційно-розвивальної роботи очікувалося зниження рівня тривожності, набуття дітьми впевненості, формування адекватної самооцінки; розширення спектру емоцій, почуттів та зняття емоційного м'язового напруження. Основними інструментами по досягненню емоційного благополуччя дітей було обрано саме арт-терапевтичні методи: ізо-терапія, казкотерапія, ліплення, пісочна терапія.

Структура заняття містить в собі ритуал привітання, організаційний етап, основний або розвивально-корекційний етап, підсумковий етап та ритуал прощання. В основі кожного заняття лежить вправа знайомства з основними емоційними станами, бесіди з дітьми про емоції, рухові ігри з метою згуртування групи, релаксаційні вправи з метою зняття напруги та саме арт-терапевтичні методи (малювання, ліплення, використання піску, крейди, манної крупи і т.ін).

Метою використання арт-терапевтичних методів було не навчити дитину, як правильно зробити те чи інше завдання, а за допомогою спеціальних прийомів дати вихід її творчій енергії.

Експериментальна робота засвідчила ефективність застосування арт-терапевтичних методів. Так, наприклад, за даними повторної діагностики показник тривожності серед дітей піддослідної групи знизився на 60%, показник агресії знизився на 32%, а показник ціннісного відношення вказує на те, що самооцінка піднялась на 92%.

Отже, психокорекція емоційної сфери дошкільнят з вадами мовленнєвого розвитку є дуже ефективною, особливо за допомогою використання методів арт-терапії. При більш довготривалій роботі, можливо досягти бажанні результати.

Висновки і подальші перспективи досліджень. В ході наукового дослідження психоемоційної сфери дошкільнят із особливостями мовленнєвого розвитку, було виявлено, що такі діти потребують психологічної корекції з підвищення самооцінки та зниження проявів тривожності та агресії.

Більш доцільно застосовувати методи арт-терапії в психокорекції емоційної сфери дітей, тому що саме через творчу діяльність дитина найбільш здатна самовиразитися, розслабитися та пережити позитивні емоції.

Перспективу подальшого дослідження розглянутої проблеми вбачаємо у пошуку нових профілактичних та корекційних засобів, націлених на становлення особистості дитини, як для групової, так і для індивідуальної роботи.

Література:

1. Брушневська І. *Закономірності розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення*. Східноєвропейський нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2016. с. 115 – 118.
2. Слуцкий В.М. Влияние оценки взрослого на формирование отношения к себе у детей: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая и возрастная психология» / В.М. Слуцкий. М., 1986. 13 с.
3. Медведева Е.А., Левченко И.Ю., Комиссарова Л.Н., Добровольская Т.А. *Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании*. М.: Академия, 2001. 248 с.